

Ali
Smith
Glyph

Ali Smith

Glyph

KOSMOS

Suomennos
Kristiina Drews

Suomentaja kiittää Koneen Säätiötä tuesta.

FILI on tukenut tämän kirjan julkaisua.

F I
L I

Alkuperäisteos *Glyph* © Ali Smith 2025

Suomenkielinen laitos © Kristiina Drews ja Kosmos 2026

ISBN 978-952-352-350-0

Kansi: Anna-Mari Tenhunen

***KOSMOS**

Painettu EU:ssa.

Kosmos on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@kosmoskirjat.fi

Mielessä aina
upea ystäväni Paul Bailey

journalistien rohkeudelle

Bradley-Barleyn väelle
rakkain terveisin

ja Sarah Woodille
jonka nimi on kaiverrettu
jokaiseen puuhun

Minulle politiikka tarkoittaa kaikkea, missä päätetään
kuka saa tehdä mitä ja kenelle. Se juuri on politiikkaa.

MARGARET ATWOOD

Selitän teille nyt lyhyesti sellaisen koneen toimintaperiaatteen, jonka
alle itse Jumalakin rusentuisi kuin kärpänen. Se litistää miehen
pelkäksi imupaperiksi – miehen saappaineen, kannuksineen ja
hattuineen, rahoineen, koruineen ja kaikkineen.

HONORÉ DE BALZAC

Muuan notkea neitonen Norjan
pisti ovesta vartensa sorjan.
Kun ovi löi hänet lyttyyn,
huusi vain: Meni myttyyn!
Tämä rohkea neitonen Norjan.

EDWARD LEAR

Mitä me olemme velkaa vainajille? ”Rakkauden työ, kun
muistelemme vainajaa”, Kierkegaard kirjoittaa, ”edustaa kaikkein
epäitsekäintä, vapainta ja uskollisinta rakkautta.” Mutta helpointa se
ei taatusti ole. Sen lisäksi, että vainajat eivät pyydä meiltä mitään, he
tuntuvat tekevän kaiken voitavansa painuakseen unohduksiin. Juuri
siksi vainajat ovat kenties kaikkein vaativimpia rakkauden kohteita.

GIORGIO AGAMBEN

Taiteet kuitenkin jatkavat elämäänsä, ja sen ne tekevät kirjaimellisesti
uskon voimalla; niiden nimet ja muodot ja käyttötavat ja niiden
perusmerkitykset säilyvät keskeisiltä osin muuttumattomina halki
aikojen, joita leimaavat keskeytykset, vähättely ja laiminlyönnit; ne
elävät pitempään kuin hallitukset, uskonnot ja yhteiskunnat, jopa
pitempään kuin sivilisaatiot, jotka ovat ne synnyttäneet. Niitä ei
voi täysin tuhota, sillä ne edustavat uskon ydintä ja ainutta oikeaa
todellisuutta. Ne ovat sitä mitä me löydämme, kun rauniot on
raivattu. Ja näinä aikoina kaikkein pienin ja epätäydellisinkin uhri
voi edustaa uljasta tekoa sen uskon puolustamiseksi.

KATHERINE ANNE PORTER

nyökkäys

Tässä tulee tarina, jonka meidän isoisoisämme piti suurimman osan elämästään omana tietonaan, niiltä ajojin jolloin hän oli Metsäkomppaniassa.

Eivät miehet mitään metsänvartijoita olleet. Metsäkomppania oli armeijan yksikkö. Isoisoisä värväytyi nuorena Metsäkomppaniaan ja lähti taistelemaan juoksuhautoihin. Meidän onneksemme hän ei ollut siinä yksikössä, joka lähetettiin Gallipoliin ja pääosin teurastettiin, muuten meitäkään ei olisi. Onneksi hän sai vain vähän hermokaasua ja onneksi hän tapasi kenttäsairaalassa meidän isoisoäitimme, joka ei vielä tapaamishetkellä aavistanut, että takoi miehen selkää auttaakseen tätä rykimään limaa koko tämän loppuelämän ajan – ja koko oman elämänsä ajan.

Kerrotaan että meidän isoisoisämme, joka oli maannut jo pitkään haudassa kun me synnyimme,

puhui omasta sota-ajastaan yhden ainoan kerran, nimittäin kuolinvuoteellaan, ja ainoastaan yhdelle pojanpojalleen, joka oli silloin noin kahdeksanvuotias, joka puolestaan ei kertonut kenellekään ennen kuin vasta yli kymmenen vuotta myöhemmin pikkusiskolleen, meidän äidillemme, joka oli tuolloin yhdeksän tai kymmenen, ja minä tiedän asiasta vain siksi, että siitä parikymmentä vuotta myöhemmin, kun olin itse noin kahdeksanvuotias, äiti kertoi minulle oman versionsa tarinasta, ja lopulta enokin kertoi omansa. Ei Patchille, ainoastaan minulle. Siihen aikaan Patch oli liian pieni ja liian herkkä kuulemaan sellaista tarinaa. Mutta minä olen paksunahkainen kuin vanha saapas, niin kuin äidillä oli tapana sanoa.

Oli miten oli, näin kerrotaan meidän isoisoisämme sanoneen.

Kaikista elämänsä aikana tuntemistaan ihmisistä isoisoisä arvosti eniten erästä nuorukaista, jonka hän tapasi ensimmäisessä maailmansodassa.

Sen nuorukaisen hevonen sokeutui, tai yksi armeijan hevosista sokeutui, en ole ihan varma oliko hevonen sen miehen oma vai vain joku hevonen joka sattui olemaan siellä.

Se sokeutui taistelukaasusta.

Kaasu oli laskeutunut taivaalta haaleankeltaisena, ja sen tyyppinen kaasu sokaisi kaiken millä oli silmät, ja jos sitä osui paljaalle iholle, se poltti ihon. Miehet – ja hevoset myös – muuttuivat kaasun aiheuttamien palovammojen kohdalta oranssinvärisiksi, ja niihin tuli

vesikelloja, ja vesikelloihin saattoi kuolla. Sodan siinä vaiheessa miehillä oli kaasunaamarit, ja hevosillekin oli jonkinlaisia naamareita, mutta niitä oli vähän. Tämä nuorukainen huomasi, että hevosen silmät olivat muuttuneet sameiksi kuin munanvalkuaiset, ja silloin hän tajusi, että hevonen vietäisiin ammuttavaksi, vaikka se oli muuten terve, sillä ei ollut palovammoja eikä rakkuloita, vain sen silmät olivat sammuneet.

Joten nuori mies sanoi jollekulle: Vien hevosen pois täältä, koska mikään tästä ei ole sen syytä.

Ja niin hän myös teki.

Muutaman viikon päästä hänet marssitettiin takaisin, siis se nuori mies, tai oikeastaan vielä poikanen – niin kuin meidän isoisiamme, hänkin oli varmaan yhdeksäntoista tai kaksikymmentä, korkeintaan vähän päälle kaksikymmentä. Joka tapauksessa hänet vietiin sota-oikeuteen, ja muuan tapaukseen sotkeutunut kenraali julisti, että hänestä täytyy tehdä varoittava esimerkki. Ja niin myös tehtiin: varhain eräänä aamuna hänet köytettiin paaluun ja hänen silmänsä sidottiin, ja sitten teloituskomppania ampui hänet kuoliaaksi.

Nuori mies oli mennyt hevosen luo, riisunut sen valjaista, irrottanut suitset ja antanut nahka- ja metallivarusteiden pudota maahan. Sitten hän oli riisunut oman sotilastakkinsa. Se oli ensimmäinen kielletty teko, johon hän syyllistyi. Hän pudotti takin ja asekotelot, aseensa ja pistinvyön ynnä muut sotilasvarusteensa kuraisten valjaiden päälle ja talutti

hevosen – nyt ilman suitsia ja riimua, joten hän vain painoi kätensä sen otsalle ja tarttui harjaksiin – pois leiristä, kauas taistelun melskeestä, aivan päinvastaiseen suuntaan, ei aavistustakaan missä he olivat, mutta jossain lähistöllä oli yhä metsää, pommittamaton maakaistale, jolla kasvoi puita. Nuorukainen johdatti sokean hevosen metsikköön, ja hevonen seurasi häntä, se kulki lauhkeana kuin lammas, kertoi isoisoisä, vaikka se ei nähnytkään mitään, ja poika ja hevonen astelivat puiden lomaan ja katosivat näkyvistä.

Jälkeenpäin joku kertoi isoisoisälle, että se ammuttu nuorukainen oli työskennellyt ponijurina kaivoksissa isänsä ja veljiensä kanssa, kunnes he olivat kaikki värväytyneet armeijaan.

Tässä tulee toinen tarina, jonka muuan satunnainen ihminen, jota me emme tunteneet ja tapasimmekin vain sen yhden ainoan kerran, oli pitänyt omana tietonaan melkein koko elämänsä ajan, kunnes päätti kertoa sen meille.

Niin hän ainakin kertoessaan sanoi.

Ja jos se on totta, niin kaikista maailman ihmisistä hän päätti lopulta valita kuulijoikseen kaksi ventovierasta tyttölästä.

Olimme isoissa sukujuhlissa, meille tuntemattomien sukulaisten hopeahääjuhlissa, emmekä sen jälkeen tavanneet kyseisiä sukulaisia enää koskaan; juhlat järjestettiin jossain hotellissa eräässä pikkukaupungissa, jonka nimen muistan vain siksi, että siellä oli esillä kaupungin pienoismalli, ja meidät vietiin seuraavana päivänä katsomaan sitä. Vaeltelimme kuin pienet jättiläiset ihmettelemässä siistejä katuja, ihmisistä

tyhjiä mökkejä ja miniatyyrikartanoita, pikkuruisia puita ja nurmikenttiä, kirkkoa ja sitten toista kirkkoa, ja kylän keskellä oli muutama nykyaikaisemman näköinen uudisrakennus, esimerkiksi kauppoja joiden näyteikkunoita saattoi kumartua kurkistamaan ja erään oven yläpuolelle oli ripustettu kyltti, jossa luki Kiinalainen ravintola.

Jossain vaiheessa niitä juhlia minut ja siskoni, identtisisissä vaaleanpunaisissa leningeissä, oli pantu istumaan kahta puolta erään hyvin vanhan rouvan viereen, ja sitten meistä oli otettu valokuvia. Jäimme siihen istumaan, kun ne aikuiset, jotka olivat parveilleet ottamassa kuvia meistä ja vanhasta rouvasta, tanssivat salin perällä pienen tanssiorkesterin tahdissa; lauluissa laulettiin taianomaisista hetkistä ja häävalsseista, ja minä katselin kuinka ihmiset liitelivät ympäriinsä toistensa käsivarsilla, jopa meidän isä ja äiti. En ollut koskaan ennen nähnyt heitä tanssimassa, kumpikaan meistä ei ollut nähnyt. Kotona äiti kykeni joskus hädin tuskin kävelemään puutarhan perälle, mutta siinä hän nyt pyöri aivan niin kuin muutkin, hymyili ja tanssi vanhanaikaista tanssia väkijoukon keskellä.

Sitten se vanha rouva, jonka vieressä me istuimme, tarttui minua kädestä.

Katsoin hänen erittäin vanhan näköistä kättään, ja sitten katsahdin siskooni niin tahdikkaasti kuin kykenin. Sisko tuijotti minua kauhuissaan, sillä se meille tuntematon hyvin vanha rouva oli tarttunut kädestä myös siskoa.

Rouva istui paikoillaan mitään sanomatta ja piti meitä kumpaakin tiukasti kädestä. Kun hän sitten puhkesi puhumaan, hänen otteensa, ainakin minun kädestäni, tiukkeni entisestään ja lujittui sitä mukaa kuin hän puhui, siinä määrin että sormus joka minulla oli sormessa rusentui sormeaa vasten, ja se teki kipeää, mutta olin kohtelias enkä sanonut mitään.

Nainen kysyi meidän nimiämme. Hän kertoi oman nimensä. Edie.

Sitten hän sanoi näin:

minun täytyy kertoa teille jotakin. Toivottavasti kuulette ääneni vaikka musiikki pauhaa – kuuletteko?

Minä nyökkäsin.

Sisko nyökkäsi, kun hän näki minun nyökkäävän.

Vanha rouva nyökkäsi meille kummallekin. Sitten hän sanoi:

eräänä päivänä, kun olin vielä nuori nainen, en kolmeakymmentäkään – tämä tapahtui voi veikkonen neljäkymmentäluvulla, siis viisikymmentä vuotta sitten – minä ajoin moottoripyörällä maantietä pitkin Etelä-Ranskassa. Tien molemmin puolin kohosivat korkeat kuravallit, kuivunutta punaruskeaa liejua. Luultavasti siitä oli ajanut panssarivaunusaattue, joka oli nostattanut tien reunat pystyyn, niin korkealle, että maisema oli mennyt ikään kuin jakaukselle, ja minä ajoin sitä jakausta pitkin.

Siinä vaiheessa me olimme yhä sodassa, mutta sota oli jo melkein ohi. Minut oli lähetetty viestinviejäksi liittolaisvaltioiden välille. Tiedätkö mitä liittolaiset

tarkoittavat? Kuinka vanha sinä olet? Entä sinä? Ahaa. No jaa. Ei teidän oikeastaan tarvitse mitään tietää, siis tämän tarinan kannalta.

Riittää kun tiedätte, että sinä nimenomaisena päivänä minä kuljetin luottamuksellista tietoa, informaatiota, papereita jotka korkea-arvoisten henkilöiden piti allekirjoittaa ja jotka piti sitten toimittaa takaisin minut alun perin lähettäneille ihmisille. Ne paperit olivat hyvin salaisia. Erityisen tärkeitä ne olivat siksi, että niiden sisältämä informaatio liittyi sodan loppumiseen.

Muistan, että oli alkuiltä. Oli kevät. Sää oli hyvin lämmin ja kuiva pitkän, kostean kauden jälkeen, ja vuodenaikaan nähden oli ollut tavallista lämpimämpää jo monta päivää, muistan sen, ja kun ajoin pitkin sitä mutavallien reunustamaa tietä, näin jotakin kummallista edessäpäin, matalalla aivan tien pinnassa.

Muodoltaan se oli kuin varjo, jos varjo olisi pimeään vastakohta. Tai auringonläikkä, jos auringonläikästä puuttuisi kaikki kirkkaus.

Tällä tarkoitan tajunneeni, että ilmiössä oli jotakin, missä ei ollut kerta kaikkiaan mitään järkeä. Se oli epämääräinen laikku, niin kuin oudosti venynyt varjo, mutta tien kummallakaan puolen ei näkynyt mitään, ei kerrassaan mitään, mistä sellainen varjo olisi voinut langeta.

Näytti kuin se leijuisi hivenen tien pinnan yläpuolella.

Se hohti ilta-auringon viime kajastuksessa.

Mietin mahtoiko se olla jotakin nestettä, ehkä jotain kemiallista valumaa, kukaties myrkyllistä, joten hidastin moottoripyörän vauhtia ja katsoin joka suuntaan mahdollisen vaaran varalta. Sitten sammutin moottorin, pysäköin moottoripyörän tien viereen melko kauas siitä, mikä se sitten olikin, ja jäin hetkeksi seisomaan ja kuulostelevaan poikkeuksellisia ääniä, ja koko ajan vilkuilin ympärilleni varmuuden vuoksi.

Sitten lähdin kävelemään varjoa kohti.

Kun pääsin sen luo, näin selvästi mikä se oli. Se oli täysin litteäksi prässätty ihminen.

Päässä ei ollut jäljellä kasvoja. Ylimalkaan jäljellä ei ollut mitään tunnistettavia piirteitä siitä kuka se ihminen oli ollut, oli vain aavistus jonkin sellaisen hahmosta, joka oli joskus ollut ihminen. Se oli kiireestä kantapähän nahkaksi kuivunutta ihoa, ja siinä erottui vain, miten sen sanoisi, pieniä rajoja, reunaviivoja, niissä kohden missä osa vaatteista oli sulautunut siihen, mitä siitä ihmisestä nyt oli jäljellä.

Kuollut siihen maantielle, arvelin, ja sitten litistynyt, mistä minä tietäisin, jonkinlaisen saattueen alle, sellaisen joka oli ollut sangen pitkä ja huomattavan painava ja edennyt kohtalaisen kauan sitä tietä pitkin.

Ehkei kukaan ollut huomannut. Tai ehkä ne eivät vain viitsineet tai voineet pysähtyä korjaamaan mitä lie ruumista tien sivuun.

Toki me olimme tottuneet näkemään ruumiita.

Mutta tämä.

Nainen pudisti päätänsä.

Antakaa anteeksi, tytöt.

Sillä nähkääs, minä olisin voinut kaapia sen pois tien pinnasta. Ehken helposti, mutta olisin kuitenkin voinut, minulla oli repussa hyvä puukko. Olisin voinut kääriä sen ihmisparan rullalle kuin turkkilaisen maton, kantaa käärön kainalossa moottoripyörän luo, köyttää sen reppuni päälle, kyyditä sen pois paikalta ja huolehtia, että se mitä siitä ihmisestä oli jäljellä sai säädyllisen hautauksen. Tai olisin ainakin voinut kertoa näkemästäni jollekulle, joka olisi voinut tehdä sen minun puolestani.

Olisin voinut tehdä vaikka mitä.

Mutta en tehnyt.

En tehnyt yhtä ainoaa niistä monista asioista jotka olisin voinut.

Paljon siitä mitä minulle on elämässäni tapahtunut on jo haihtunut mielestä, mutta ei tämä. Ajan kuluminen ei ole hälventänyt sen toden tuntua. Näen sen yhä silmieni edessä – aivan yhtä selvästi kuin me näemme nuo ihmiset tuolla tanssilattialla.

Kaiken järjen mukaan en olisi tietenkään saanut edes pysäyttää moottoripyörää. Pysähtyminen minkä tahansa syyn takia missä tahansa oli erittäin vaarallista, ei pelkästään minulle vaan myös monille muille, ja se oli minulta todella typerää. Kaikki olisi voinut mennä pahasti pieleen.

Tajuatteko te sen? Tajuatteko?

Nainen vaikenä, ja tiesin että minun kuului nyökätä, joten nyökkäsin sille vanhalle rouvalle, joka rutisti nyt

kättäni niin lujasti, että sormeni, sen verran kuin niitä hänen kätensä alta näin, olivat muuttuneet vitivalkoisiksi.

Ymmärrätkö, nainen sanoi. Minä en ole eläissäni kertonut tätä kenellekään.

Nyökkäsin taas, niin kuin ainakin kunnon tyttö, sehän minä halusin olla.

Sitten vilkaisin rouvan ohi pikkusiskoani.

Hän katseli äitiä joka oli tanssimassa; orkesterin laulusolisti lauloi parhaillaan nopeatempoista kappaletta, jossa hoettiin jotain alligaattorista, ja tanssilattialla kaikki, myös meidän vanhempamme, tanssivat entistä vauhdikkaammin ja heiluttelivat käsiään ja jalkojaan, ja ne jotka eivät tanssineet taputtivat rytmikkäästi käsiään. Siskokin taputti. Hän oli onnistunut rouvan tarinan aikana jotenkin keplottelemaan kätensä irti tämän puristuksesta. Tai ehkä rouva oli vapaaehtoisesti irrottanut otteensa.

Sen sijaan, vanha rouva sanoi ja rutisti yhä lujasti minun kättäni, minä tein näin:

Palasin moottoripyörän luo. Käynnistin sen. Rullasin pyörän hitaasti eteenpäin ja ohjasin sen litistyneen hahmon ohi koskettamatta sitä.

Kun olin päässyt sen ohi, kiersin kaasun täysille ja painelin tietä pitkin eteenpäin toimittamaan tehtävää, joka minut oli määrätty toimittamaan, ajoin hurjaa vauhtia mutavallien välissä, ne sitten olivat mahtavia, monta metriä korkeita ja savenpunaisia, ja niiden harjat kääntyivät kiharalle kuin aallot meressä, joka jakautui kahtia ja päästi minut kulkemaan.

Kaikki alkaa siitä, kun Petra ja hänen pikkusiskonsa Patch kuulevat kauhistuttavan tarinan menneisyydestä ja huomaavat keksineensä aaveen. Onko se kuvitteellinen? Onko se todellinen? Kaikki alkaa alusta kolmekymmentä vuotta myöhemmin, kun Patchista erkaantunut Petra löytää haamuhevosen makuuhuoneestaan potkimassa hajalle huonekaluja. Mikä neuvoksi? Hän soittaa siskolleen.

KL 84.2 ISBN 978-952-352-350-0

* KOSMOS